

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
MACIEJA SZPUNARA
przedstawiona w dniu 3 marca 2015 r.¹

Sprawa C-681/13

Diageo Brands BV
przeciwko
Simiramida-04 EOOD

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Hoge Raad der Nederlanden (Niderlandy)]

Współpraca sądowa w sprawach cywilnych — Rozporządzenie (WE) nr 44/2001 — Uznawanie i wykonywanie orzeczeń — Podstawy odmowy — Naruszenie porządku publicznego państwa, w którym wystąpiono o uznanie — Porządek publiczny Unii — Orzeczenie niezgodne z prawem Unii w dziedzinie znaków towarowych wydane przez sąd innego państwa członkowskiego — Egzekwowanie praw własności intelektualnej — Dyrektywa 2004/48/WE — Koszty sądowe

I – Wprowadzenie

1. W niniejszej sprawie Hoge Raad der Nederlanden (Niderlandy) zwrócił się do Trybunału w trybie prejudycjalnym z szeregiem pytań dotyczących przede wszystkim interpretacji art. 34 pkt 1 rozporządzenia (WE) nr 44/2001², który przewiduje, że orzeczenia nie uznaje się, jeżeli uznanie byłoby oczywiście sprzeczne z porządkiem publicznym państwa członkowskiego, w którym wystąpiono o uznanie. Ściślej rzecz ujmując, chodzi o wyjaśnienie, czy okoliczność, iż orzeczenie wydane w państwie członkowskim pochodzenia jest sprzeczne z prawem Unii, usprawiedliwia to, że orzeczenie to nie będzie uznane w państwie członkowskim, w którym wystąpiono o uznanie, ponieważ narusza ono porządek publiczny tego państwa. Niniejsza sprawa stwarza Trybunałowi okazję do rozwinięcia kryteriów branych pod uwagę przez sąd państwa, w którym wystąpiono o uznanie, określonych po raz ostatni w wyroku *Apostolides*³, na potrzeby oceny, czy zaistniało oczywiste naruszenie porządku publicznego, w przypadku gdy naruszenie to wyniknęło z naruszenia przepisów prawa Unii.

1 — Język oryginału: francuski.

2 — Rozporządzenie Rady z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2001, L 12, s. 1 – wyd. specj. w jęz. polskim rozdz. 19, t. 4, s. 42–64).

3 — Wyrok C-420/07, EU:C:2009:271, pkt 60.

II – Ramy prawne

A – Rozporządzenie nr 44/2001

2. Motywy 6, 16 i 17 rozporządzenia nr 44/2001 brzmią następująco:

„(6) Celem zagwarantowania swobodnego przepływu orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych niezbędn[e] i stosown[e] jest, aby przepisy o jurysdykcji oraz uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń zostały określone w drodze aktu wspólnotowego, który będzie wiążący i bezpośrednio stosowany.

[...]

(16) Wzajemne zaufanie w wymiar sprawiedliwości w ramach Wspólnoty usprawiedliwia uznawanie orzeczeń wydanych w państwie członkowskim z mocy prawa, bez jakiegokolwiek szczególnego postępowania, z wyjątkiem przypadku sporu co do uznania.

(17) Z uwagi na owo wzajemne zaufanie jest również uzasadnion[e], aby postępowanie o stwierdzenie wykonalności orzeczenia wydanego w innym państwie członkowskim przebiegało szybko i skutecznie. Stwierdzenie wykonalności orzeczenia musi więc następować niemal automatycznie, po dokonaniu zwykłego formalnego sprawdzenia przedłożonych dokumentów, bez możliwości uwzględniania przez sąd z urzędu którejkolwiek z przeszkód wykonania orzeczenia przewidzianych w niniejszym rozporządzeniu”.

3. Artykuł 33 ust. 1, art. 34 pkt 1 i 2 oraz art. 36 rozporządzenia nr 44/2001 znajdują się w rozdziale III tego rozporządzenia, zatytułowanym „Uznawanie i wykonywanie”.

4. Artykuł 33 ust. 1 tego rozporządzenia stanowi, co następuje:

„1. Orzeczenia wydane w jednym państwie członkowskim są uznawane w innych państwach członkowskich bez potrzeby przeprowadzania specjalnego postępowania”.

5. Artykuł 34 pkt 1 i 2 tego samego rozporządzenia stanowi:

„Orzeczenia nie uznaje się, jeżeli:

- 1) uznanie byłoby oczywiście sprzeczne z porządkiem publicznym państwa, w którym wystąpiono o uznanie;
- 2) pozwanemu, który nie wdał się w spór, nie doręczono dokumentu wszczynającego postępowanie lub dokumentu równorzędnego w czasie i w sposób umożliwiających mu przygotowanie obrony, chyba że pozwany nie złożył przeciwko orzeczeniu środka zaskarżenia, chociaż miał do tego [taką] możliwość”.

6. Zgodnie z art. 36 tego samego rozporządzenia:

„Orzeczenie zagraniczne nie może być w żadnym wypadku przedmiotem kontroli merytorycznej”.

B – *Dyrektywa 2004/48/WE*

7. Artykuł 1 dyrektywy 2004/48/WE⁴ przewiduje, że dyrektywa ta dotyczy „środków, procedur i środków naprawczych, niezbędnych do realizacji [egzekwowania] praw własności intelektualnej”, przy czym należy zaznaczyć, że wyrażenie to obejmuje „prawa własności przemysłowej”.

8. Artykuł 2 ust. 1 tej dyrektywy stanowi, że środki, procedury i środki naprawcze, które ona przewiduje, stosuje się „do wszelkich naruszeń praw własności intelektualnej określonych w prawie wspólnotowym i/lub prawie wewnętrznym zainteresowanego państwa członkowskiego”.

9. Zgodnie z art. 3 ust. 2 tej dyrektywy środki, procedury i środki naprawcze niezbędne do stosowania praw własności intelektualnej, które państwa członkowskie są zobowiązane przyjąć, powinny być „skuteczne, proporcjonalne i odstrasżające i stosowane w taki sposób, aby zapobiec tworzeniu ograniczeń handlu prowadzonego zgodnie z prawem i zapewnić zabezpieczenia przed ich nadużywaniem”.

10. W tym kontekście art. 7 ust. 1 dyrektywy 2004/48 nakłada na państwa członkowskie obowiązek zapewnienia, żeby właściwe organy sądowe mogły, pod pewnymi warunkami, „nakazać szybkie i skuteczne środki tymczasowe zapewniające zachowanie dowodów dotyczących zarzucanego naruszenia”. Ten sam przepis precyzuje, że środki te mogą obejmować „zajęcie fizyczne naruszających prawo towarów”. Podobnie art. 9 tej dyrektywy, zatytułowany „Środki tymczasowe i zabezpieczające”, w ust. 1 lit. b) nakłada na państwa członkowskie obowiązek zapewnienia, żeby organy sądowe mogły „zarządzić zajęcie lub przekazanie towarów podejrzewanych o naruszanie prawa własności intelektualnej”. Artykuł 7 ust. 4 i art. 9 ust. 7 tej samej dyrektywy przewidują, że „jeśli stwierdzono brak naruszenia prawa własności intelektualnej lub groźby jego naruszenia”, to organy sądowe mają prawo „na żądanie pozwanego nakazać wnioskodawcy wypłacenie pozwanemu stosownego odszkodowania za wszelkie szkody spowodowane przez te środki”.

11. W odniesieniu do kosztów sądowych art. 14 dyrektywy 2004/48 stanowi:

„Państwa członkowskie zapewniają, że rozsądne i proporcjonalne koszty sądowe oraz inne wydatki poniesione przez stronę wygrywającą są pokrywane z reguły przez stronę przegrywającą, chyba że sprawiedliwość na to nie pozwala”.

III – Okoliczności faktyczne sporu w postępowaniu głównym, pytania prejudycjalne i postępowanie przed Trybunałem

12. Diageo Brands BV (zwana dalej „Diageo Brands” lub „spółką Diageo Brands”), z siedzibą w Amsterdamie (Niderlandy), jest właścicielem między innymi znaku towarowego „Johnny Walker”. Diageo Brands wprowadza whisky opatrzoną tym znakiem towarowym na rynek w Bułgarii za pośrednictwem lokalnego wyłącznego importera.

13. Simiramida-04 EOOD (zwana dalej „Simiramidą”), z siedzibą w Warnie (Bułgaria), prowadzi handel napojami alkoholowymi.

4 — Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej (Dz.U. L 157, s. 45).

14. W dniu 31 grudnia 2007 r. do portu w Warnie dotarł przeznaczony dla Simiramidy kontener zawierający 12 096 butelek whisky marki „Johnny Walker” z Gruzji. Spółka Diageo Brands, uznawszy, że przywóz tej partii whisky do Bułgarii bez jej zgody stanowi naruszenie praw do znaku towarowego, którego jest ona właścicielem, wystąpiła do Sofijskiego sądu rejonowego w Sofii, Bułgaria) o zgodę na przeprowadzenie zajęcia przedmiotowej partii whisky, którą to zgodę uzyskała w dniu 12 marca 2008 r.

15. W dniu 9 maja 2008 r., po wniesieniu odwołania przez Simiramidę, Sofijski apelacyjny sąd (sąd apelacyjny w Sofii) uchylił postanowienie o zajęciu z dnia 12 marca 2008 r.

16. Orzeczeniami z dnia 30 grudnia 2008 r. i 24 marca 2009 r. Wyrchowen kasacionen syd (bułgarski najwyższy sąd kasacyjny) odrzucił skargę kasacyjną wniesioną przez Diageo Brands ze względów formalnoprawnych.

17. W dniu 9 kwietnia 2009 r. zajęcie partii whisky dokonane na wniosek Diageo Brands zostało uchylone.

18. W dotyczącym istoty sprawy postępowaniu wszczętym przez Diageo Brands przeciwko Simiramidzie w przedmiocie naruszenia praw do znaku towarowego, Sofijski sąd gradski oddalił w dniu 11 stycznia 2010 r. żądania Diageo Brands. Jak wynika z postanowienia odsyłającego, Sofijski sąd gradski, bez zbadania okoliczności faktycznych sprawy, orzekł, że z rozstrzygającego zagadnienia prawne orzeczenia Wyrchowen kasacionen syd z dnia 15 czerwca 2009 r. wynika, iż przywóz do Bułgarii produktów, które zostały wprowadzone do obrotu za zgodą właściciela znaku towarowego poza Europejskim Obszarem Gospodarczym (EOG), nie stanowi w Bułgarii naruszenia praw do znaku towarowego. Sofijski sąd gradski uznał, że jest on związany - na podstawie bułgarskiego prawa procesowego - orzeczeniem rozstrzygającym zagadnienie prawne.

19. Spółka Diageo Brands nie wniosła środka odwoławczego od wyroku Sofijskiego sądu gradskiego z dnia 11 stycznia 2010 r., który to wyrok stał się prawomocny.

20. W ramach sporu w postępowaniu głównym, Simiramida żąda przed sądami niderlandzkimi zasądzenia odszkodowania w wysokości ponad 10 mln EUR tytułem naprawienia szkody, jaką miała ona ponieść w wyniku dokonanego na wniosek Diageo Brands zajęcia. Simiramida opiera swoje żądanie na stwierdzeniu bezprawności tego zajęcia w wyroku Sofijskiego sądu gradskiego z dnia 11 stycznia 2010 r. Na swoją obronę spółka Diageo Brands podniosła, że wyrok tego sądu nie może zostać uznany w Niderlandach z powodu oczywistej sprzeczności z porządkiem publicznym w rozumieniu art. 34 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001. Z postanowienia odsyłającego wynika, że w wyroku z dnia 11 stycznia 2010 r. Sofijski sąd gradski dokonał oczywiście błędnego zastosowania prawa Unii, ponieważ oparł się na obarczonym błędem rozstrzygającym zagadnienie prawne orzeczeniu Wyrchowen kasacionen syd, z naruszeniem obowiązku zwrócenia się z pytaniem prejudycjalnym na podstawie 267 TFUE.

21. Orzeczeniem z dnia 2 marca 2011 r. Rechtbank Amsterdam (sąd pierwszej instancji w Amsterdamie) przychylił się do argumentacji Diageo Brands i oddalił żądanie Simiramidy.

22. W wyniku odwołania Simiramidy orzeczeniem z dnia 5 czerwca 2012 r. Gerechtshof te Amsterdam (sąd apelacyjny w Amsterdamie) zmienił wyrok Rechtbank Amsterdam i orzekł, że orzeczenie Sofijskiego sądu gradskiego z dnia 11 stycznia 2010 r. powinno zostać uznane w Niderlandach. Zawiesił on jednak wydanie rozstrzygnięcia w przedmiocie żądania odszkodowania.

23. Hoge Raad der Nederlanden (sąd najwyższy Niderlandów), rozpatrujący skargę kasacyjną wniesioną przez Diageo Brands, stwierdził, że w postępowaniu kasacyjnym „strony są zgodne, iż rozstrzygające zagadnienie prawne orzeczenie Wyrchowen kasacionen syd z dnia 15 czerwca 2009 r. jest sprzeczne z prawem Unii” oraz że „spółka Diageo Brands przedstawiła [...] kolejne rozstrzygające zagadnienie prawne orzeczenie [Wyrchowen kasacionen syd] z dnia 26 kwietnia 2012 r., w którym rozstrzygające zagadnienie prawne orzeczenie z dnia 15 czerwca 2009 r. zostało wyraźnie utrzymane w mocy”.

24. W tych okolicznościach orzeczeniem z dnia 20 grudnia 2013 r., które wpłynęło do sekretariatu Trybunału w dniu 23 grudnia 2013 r., Hoge Raad der Nederlanden postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

- „1) Czy art. 34 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że zakres zastosowania tej podstawy odmowy uznania orzeczenia obejmuje również przypadki, w których orzeczenie sądu państwa członkowskiego pochodzenia jest oczywiście sprzeczne z prawem Unii i sąd ten zdał sobie z tego sprawę?
- 2) a) Czy art. 34 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że skutecznemu powołaniu się na tę podstawę odmowy uznania orzeczenia stoi na przeszkodzie okoliczność, że strona postępowania, która powołała się na tę podstawę odmowy uznania orzeczenia, nie wyczerpała dostępnych środków odwoławczych w państwie członkowskim pochodzenia orzeczenia?
b) Jeżeli na pytanie drugie lit. a) należy udzielić odpowiedzi twierdzącej, to czy sytuacja ulegnie zmianie, jeżeli wniesienie środka zaskarżenia w państwie pochodzenia orzeczenia było bezcelowe, ponieważ należy przyjąć, że nie doprowadziłoby to do wydania innego rozstrzygnięcia?
- 3) Czy art. 14 dyrektywy 2004/48 należy interpretować w ten sposób, że zakres zastosowania tego przepisu obejmuje również koszty poniesione przez strony postępowania w związku z toczącym się w państwie członkowskim postępowaniem w przedmiocie żądania odszkodowawczego, jeżeli żądanie i obrona przed tym żądaniem dotyczą podnoszonej odpowiedzialności strony pozwanej z tytułu zajęcia oraz oświadczeń dokonanych w celu egzekwowania jej prawa do znaku towarowego w innym państwie członkowskim, a w kontekście tym powstaje kwestia uznania wyroku sądu tego drugiego państwa członkowskiego w pierwszym państwie członkowskim?”.

25. Poza stronami w postępowaniu głównym uwagi na piśmie przedstawiły rządy niemiecki i łotewski, a także Komisja Europejska.

26. Na rozprawie w dniu 9 grudnia 2014 r. swoje stanowiska przedstawiły strony w postępowaniu głównym oraz Komisja.

IV – Analiza

27. Zanim zajmę się zbadaniem zasadniczych elementów pytań prejudycjalnych przedstawionych przez sąd odsyłający, przeanalizuję na wstępie założenia, na których sąd odsyłający oparł swoje postanowienie.

A – Rozważania wstępne

28. W pierwszej kolejności należy przypomnieć, że do sądu krajowego należy ustalenie okoliczności leżących u podstaw sporu w postępowaniu głównym oraz dokonanie oceny ich wpływu na rozstrzygnięcie, o którego wydanie zwrócono się do tego sądu⁵.

29. Zgodnie zaś z podziałem kompetencji między sądami Unii a sądami krajowymi to do sądu krajowego należy zasadniczo zbadanie, czy spełnione są przesłanki faktyczne wymagające zastosowania normy prawa Unii w sprawie toczącej się przed tym sądem. Jednakże Trybunał, orzekając w przedmiocie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, może – w razie potrzeby – dostarczyć sądowi krajowemu wskazówek do dokonywanej przez niego wykładni⁶.

30. W tych okolicznościach Trybunał winien udzielić odpowiedzi na przedstawione przez sąd odsyłający pytania prejudycjalne dotyczące wykładni prawa Unii i pozostawić temu sądowi ustalenie konkretnych okoliczności zawisłego przed nim sporu⁷.

31. W tym względzie pragnę zauważyć, że z postanowienia odsyłającego wynika, iż pytania w nim zawarte opierają się na kilku założeniach, a mianowicie że wyrok Sofijski gradski syd z dnia 11 stycznia 2010 r. oraz rozstrzygające zagadnienie prawne orzeczenie Wyrchowen kasacionen syd z dnia 15 czerwca 2009 r., na którym Sofijski gradski syd oparł swoje orzeczenie, są sprzeczne z prawem Unii⁸. Ponadto sąd odsyłający wskazuje, że drugie rozstrzygające zagadnienie prawne orzeczenie Wyrchowen kasacionen syd z dnia 26 kwietnia 2012 r., w którym pierwsze rozstrzygające zagadnienie prawne orzeczenie zostało wyraźnie utrzymane w mocy, jest również sprzeczne z prawem Unii.

32. Otóż jak wynika z uwag pisemnych Komisji potwierdzonych na rozprawie, w ramach postępowania w przedmiocie stwierdzenia uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego wszczętego przez Komisję w kwestii zgodności orzecznictwa Wyrchowen kasacionen syd z art. 5 dyrektywy 2008/95/WE⁹, Komisja zbadała obydwa rozstrzygające zagadnienia prawne orzeczenia tego sądu. W wyniku tej analizy Komisja doszła do wniosku, że zarówno rozstrzygające zagadnienie prawne orzeczenie z dnia 15 czerwca 2009 r., jak i bardziej szczegółowe rozstrzygające zagadnienie prawne orzeczenie z dnia 26 kwietnia 2012 r. są zgodne z prawem Unii. Powyższa analiza pozwoliła Komisji na zakończenie postępowania o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego. I tak, zdaniem Komisji stwierdzenie zawarte w postanowieniu odsyłającym, zgodnie z którym rozstrzygające zagadnienie prawne orzeczenie Wyrchowen kasacionen syd z dnia 15 czerwca 2009 r. jest sprzeczne z prawem Unii, nie jest prawidłowe. Nie można zatem wykluczyć ewentualności, że ostatecznie to Sofijski to gradski syd niewłaściwie zastosował orzeczenie wydane przez Wyrchowen kasacionen syd.

33. W odniesieniu do wyroku wydanego przez Sofijski gradski syd z dnia 11 stycznia 2010 r., z postanowienia odsyłającego wynika, że strony wydają się zgadzać co do zasady, iż wyrok ten jest sprzeczny z art. 5 dyrektywy 89/104¹⁰. Artykuł ten uprawnia bowiem właściciela znaku towarowego do zakazania osobom trzecim dokonywania przywozu towarów oznaczonych tym znakiem, ich oferowania,

5 — Zobacz w szczególności wyroki: WWF i in. (C-435/97, EU:C:1999:418, pkt 32); a także Danosa (C-232/09, EU:C:2010:674, pkt 33).

6 — Zobacz podobnie wyroki: Haim (C-424/97, EU:C:2000:357, pkt 58); Vatsouras i Koupantantz (C-22/08 i C-23/08, EU:C:2009:344, pkt 23); a także Danosa (EU:C:2010:674, pkt 34).

7 — Wyrok Danosa (EU:C:2010:674, pkt 36).

8 — Jak wynika z uwag ustnych przedstawionych przez Simiramidę w toku rozprawy, rozstrzygające zagadnienie prawne orzeczenie Wyrchowen kasacionen syd ma wiążący charakter dla wszystkich sądów krajowych niższej instancji.

9 — Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 października 2008 r. mająca na celu zbliżenie ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do znaków towarowych (Dz.U. L 299, s. 25), która uchyliła i zastąpiła pierwszą dyrektywę Rady 89/104/EWG z dnia 21 grudnia 1988 r. mającą na celu zbliżenie ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do znaków towarowych (Dz.U. 1989, L 40, s. 1; sprostowanie Dz.U. 1989, L 207, s. 44 – wyd. specj. w jęz. polskim rozdz. 17, t. 1, s. 92–98).

10 — W swoich uwagach ustnych Simiramida nie zgodziła się ze stwierdzeniem zawartym w postanowieniu odsyłającym. Jednak z jej uwag pisemnych i ustnych wynika, że uważa ona, iż Sofijski gradski syd niewłaściwie zastosował art. 5 dyrektywy 89/104.

wprowadzania do obrotu lub magazynowania w tych celach¹¹. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału artykuł ten należy interpretować w ten sposób, że właściciel znaku towarowego może sprzeciwić się pierwszemu wprowadzeniu do obrotu w EOG bez jego zgody oryginalnych towarów oznaczonych tym znakiem towarowym¹².

34. W świetle powyższych uwag wstępnych i mając na uwadze powiązania między niektórymi pytaniami postawionymi przez sąd odsyłający, pytania pierwsze i drugie, dotyczące wykładni art. 34 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001, zostaną rozpatrzone łącznie i w pierwszej kolejności. Kwestia dotycząca wykładni art. 14 dyrektywy 2004/48 zostanie poddana analizie w dalszej kolejności.

B – W przedmiocie pytań pierwszego i drugiego

35. Sąd odsyłający zwraca się w istocie do Trybunału o ustalenie, czy okoliczność, że orzeczenie wydane w państwie pochodzenia jest sprzeczne z prawem Unii, usprawiedliwia nieuznanie tego orzeczenia w państwie, w którym wystąpiono o uznanie, z tego powodu, że narusza ono porządek publiczny tego państwa. Sąd ów dąży ponadto do ustalenia, czy sąd stwierdzający wykonalność orzeczenia może albo powinien brać pod uwagę okoliczność, że osoba, która sprzeciwia się uznaniu orzeczenia w państwie, w którym wystąpiono o uznanie, nie wyczerpała przysługujących jej w państwie pochodzenia środków odwoławczych.

36. W celu udzielenia odpowiedzi na te pytania należy uprzednio zbadać, jakie są kryteria, w oparciu o które sąd państwa, w którym wystąpiono o uznanie, powinien ocenić, czy doszło do oczywistego naruszenia jego porządku publicznego. Chodzi zasadniczo o ustalenie niezbędnych do tej oceny elementów w ramach orzecznictwa Trybunału dotyczącego powoływania się na pojęcie „porządku publicznego” w rozumieniu rozporządzenia nr 44/2001.

1. Uwaga wstępna dotycząca pojęcia „porządku publicznego”

37. W niniejszej sprawie zwrócono się do Trybunału z pytaniem w przedmiocie wykładni pojęcia „porządku publicznego” w rozumieniu art. 34 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001, a mianowicie na etapie uznawania orzeczenia w państwie, w którym wystąpiono o uznanie.

38. W odniesieniu do pojęcia „porządku publicznego” z utrwalonego orzecznictwa Trybunału wynika, że o ile na podstawie art. 34 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 państwa członkowskie mają co do zasady swobodę w kwestii określania – zgodnie ze swoimi koncepcjami krajowymi – wymogów dotyczących ich porządku publicznego, o tyle wyznaczenie granic tego pojęcia następuje w drodze wykładni tego rozporządzenia. W rezultacie, o ile do Trybunału nie należy ustalanie, jakie elementy obejmuje pojęcie „porządku publicznego” państwa członkowskiego, o tyle należy do niego jednak kontrolowanie, w jakich granicach sąd państwa członkowskiego może odwoływać się do tego pojęcia, gdy odmawia uznania orzeczenia wydanego przez sąd innego państwa członkowskiego¹³.

39. W sprawie będącej przedmiotem postępowania głównego, sąd odsyłający wskazuje na naruszenie przez sąd państwa pochodzenia materialnego przepisu prawa Unii, a mianowicie art. 5 dyrektywy 89/104. Z postanowienia odsyłającego wynika, że naruszenie porządku publicznego dotyczy w rzeczywistości naruszenia prawa Unii. Wynika stąd, że naruszenie to nie dotyczy krajowego

11 – Warunki wyczerpania tego prawa zostały określone przez późniejsze orzecznictwo Trybunału. Zobacz w szczególności postanowienie Honda Giken Kogyo Kabushiki Kaisha (C-535/13, EU:C:2014:2123).

12 – Zobacz w szczególności wyrok Class International (C-405/03, EU:C:2005:616, pkt 58); a także postanowienie Canon (C-449/09, EU:C:2010:651, pkt 19, 26).

13 – Wyroki: Krombach (C-7/98, EU:C:2000:164, pkt 22, 23); Renault (C-38/98, EU:C:2000:225, pkt 27, 28); Apostolides (EU:C:2009:271, pkt 56, 57); flyLAL-Lithuanian Airlines (C-302/13, EU:C:2014:2319, pkt 47). W opinii w sprawie Renault rzecznik generalny S. Alber wyraził się w tej kwestii bardzo jasno: „istotą i celem wykładni Trybunału jest uniknięcie, aby konwencja stanowiła przedmiot rozbieżnych wykładni” (wyrok Renault, EU:C:1999:325, pkt 58).

porządku publicznego na etapie uznania, lecz porządku publicznego Unii, który stanowi integralną część krajowego porządku publicznego¹⁴. Tym samym niektóre podstawowe i niezbędne do realizacji zadań powierzonych Unii, a zwłaszcza do funkcjonowania rynku wewnętrznego przepisy¹⁵ uzasadniają na przykład odmowę uznania orzeczenia arbitrażowego. Nawet jeśli bowiem do każdego państwa członkowskiego należy określenie wymogów dotyczących jego porządku publicznego, to w ramach krajowego porządku publicznego istnieje jeszcze zbiór najwyższych wartości, zasad i podstawowych norm Unii o takiej samej treści normatywnej, który każde państwo członkowskie musi brać pod uwagę.

2. Doprecyzowanie w orzecznictwie pojęcia „porządku publicznego” w rozumieniu art. 34 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001

40. Zgodnie z motywem 6 rozporządzenia nr 44/2001, rozporządzenie to wpisuje się w kontekst ustanowienia europejskiego obszaru sądowego, w ramach którego należy zapewnić swobodny przepływ orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych, stanowiący jeden z podstawowych celów tego rozporządzenia. Z motywów 16 i 17 rozporządzenia nr 44/2001 wynika, że system uznawania i wykonalności orzeczeń, który rozporządzenie to przewiduje, opiera się na wzajemnym zaufaniu do wymiaru sprawiedliwości w Unii. Zaufanie takie wymaga nie tylko, aby orzeczenia sądowe wydawane w jednym państwie członkowskim były uznawane w innym państwie członkowskim z mocy prawa, lecz również aby postępowanie o stwierdzenie wykonalności orzeczenia wydanego w tym ostatnim państwie przebiegało szybko i skutecznie. Postępowanie takie, zgodnie z motywem 17 rozporządzenia, powinno obejmować jedynie zwykłą formalną kontrolę dokumentów wymaganych w celu nadania wykonalności w państwie członkowskim, w którym wystąpiono o uznanie¹⁶.

41. Ponieważ w odniesieniu do stosunków między państwami członkowskimi, Konwencję o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych z dnia 27 września 1968 r., zmienioną kolejnymi konwencjami dotyczącymi przystąpienia nowych państw członkowskich do tej konwencji (zwaną dalej „konwencją brukselską”),¹⁷ zastąpiło rozporządzenie nr 44/2001¹⁸, wykładnia postanowień tej konwencji dokonana przez Trybunał nadal obowiązuje w odniesieniu do poszczególnych przepisów tego rozporządzenia¹⁹. Jest tak w przypadku art. 34 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001, który zastąpił art. 27 ust. 1 konwencji brukselskiej²⁰. Zgodnie z tym artykułem orzeczenia nie uznaje się, jeżeli uznanie byłoby oczywiście sprzeczne z porządkiem publicznym państwa członkowskiego, w którym wystąpiono o uznanie. Podstawy, które można powołać w celu odmowy uznania orzeczenia, są wyraźnie wymienione w art. 34 i 35 tego rozporządzenia. Wykaz ten, którego elementy zgodnie z utrwalonym orzecznictwem należy interpretować zawężająco, ma charakter

14 — Zobacz M. Fallon, *Les conflits de lois et de juridictions dans un espace économique intégré – L'expérience de la Communauté européenne*, *Recueil des cours*, 1995, s. 255: „System prawa [Unii], jak każdy system prawny, tworzy zbiór norm związanych z porządkiem publicznym, od których nie można odstąpić ze względu na ich fundamentalny charakter. Normy te są określane jako zasadnicze ze względu na ich znaczenie zarówno dla funkcjonowania rynku, jak i dla ochrony podmiotu, którą mają one na celu zapewnić”.

15 — Zobacz wyrok *Eco Swiss* (C-126/97, EU:C:1999:269, pkt 36).

16 — Wyroki: *Prism Investments* (C-139/10, EU:C:2011:653, pkt 27, 28); a także *flyLAL-Lithuanian Airlines* (EU:C:2014:2319, pkt 45).

17 — Dz.U. 1972, L 299, s. 32.

18 — Zobacz art. 68 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001.

19 — Wyroki: *Draka NK Cables i in.* (C-167/08, EU:C:2009:263, pkt 20); *SCT Industri* (C-111/08, EU:C:2009:419, pkt 22); *German Graphics Graphische Maschinen* (C-292/08, EU:C:2009:544, pkt 27); *Realchemie Nederland* (C-406/09, EU:C:2011:668, pkt 38); *Sapir i in.* (C-645/11, EU:C:2013:228, pkt 31); a także *Sunico i in.* (C-49/12, EU:C:2013:545, pkt 32).

20 — To w ramach art. 27 ust. 1 konwencji, na podstawie którego orzeczenie nie mogło zostać uznane, jeżeli uznanie byłoby „sprzeczne z porządkiem publicznym państwa, w którym wystąpiono o uznanie”, Trybunał wydał wyroki *Krombach* (EU:C:2000:164), *Renault* (EU:C:2000:225) oraz *Gambazzi* (C-394/07, EU:C:2009:219).

wyczerpujący²¹. W szczególności art. 34 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 wymaga wykładni zawężającej, ponieważ stanowi on przeszkodę w realizacji jednego z zasadniczych celów tego rozporządzenia²². Zawarta w tym przepisie klauzula porządku publicznego może więc znaleźć zastosowanie tylko w przypadkach wyjątkowych²³.

42. Jak wynika bowiem z pkt 38 niniejszej opinii, o ile porządek publiczny jest pojęciem prawa krajowego, o tyle Trybunał sprawuje jednak nad tym pojęciem ścisłą kontrolę i poddaje on to pojęcie wykładni zawężającej²⁴. Wymóg dokonywania takiej właśnie wykładni został już wyrażony w sprawozdaniu P. Jenarda dotyczącym konwencji brukselskiej²⁵ i jest obecny również w krajowych systemach prawnych²⁶. W istocie dodany w trakcie przekształcenia konwencji w rozporządzenie przysłówki „oczywiście” odnosi się do przypadków, w których uznanie wyroku prowadzi do oczywistej sprzeczności z porządkiem publicznym²⁷. Jak wynika z uzasadnienia w odniesieniu do art. 41 wniosku dotyczącego rozporządzenia Rady, zmiana ta miała na celu podkreślenie „wyjątkowego charakteru odwoływania się do porządku publicznego” w „celu poprawy swobodnego przepływu orzeczeń”²⁸.

43. W kwestii tej Trybunał orzekł, że poprzez wprowadzenie zakazu kontroli merytorycznej orzeczenia wydanego w innym państwie członkowskim art. 36 i art. 45 ust. 2 rozporządzenia nr 44/2001 zakazują sądowi państwa członkowskiego wykonania odmówienia uznania lub wykonania tego orzeczenia jedynie z powodu istnienia różnicy między normą prawną zastosowaną przez sąd państwa pochodzenia a normą, jaką zastosowałby sąd państwa członkowskiego wykonania, gdyby to on orzekał w sprawie. Sądowi państwa członkowskiego wykonania nie wolno także zasadniczo badać prawidłowości oceny prawnej ani oceny stanu faktycznego dokonanych przez sąd państwa pochodzenia²⁹.

44. Z powyższego wynika, że powoływanie się na klauzulę porządku publicznego zamieszczoną w art. 34 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 jest dopuszczalne jedynie w przypadku, gdy uznanie orzeczenia wydanego w innym państwie członkowskim naruszałoby w nieakceptowanym stopniu porządek prawny państwa członkowskiego, w którym wniesiono o uznanie, ponieważ naruszałoby jedną z zasad podstawowych. Aby uczynić zadość zakazowi kontroli merytorycznej orzeczenia wydanego w innym państwie członkowskim, powołanie się na klauzulę porządku publicznego musi wynikać

21 — Wyroki: Apostolides (EU:C:2009:271, pkt 55 i przytoczone orzecznictwo); Prism Investments (EU:C:2011:653, pkt 33); flyLAL-Lithuanian Airlines (EU:C:2014:2319, pkt 46).

22 — Zobacz podobnie wyroki: Solo Kleinmotoren (C-414/92, EU:C:1994:221, pkt 20); Krombach (EU:C:2000:164, pkt 21); Renault (EU:C:2000:225, pkt 26); Apostolides (EU:C:2009:271, pkt 55); Prism Investments (EU:C:2011:653, pkt 33).

23 — Zobacz podobnie wyroki: Hoffmann (145/86, EU:C:1988:61, pkt 21); Krombach (EU:C:2000:164, pkt 21); Renault (EU:C:2000:225, pkt 26); Apostolides (EU:C:2009:271, pkt 55).

24 — Zobacz także H. Gaudemet-Tallon, *De la définition de l'ordre public faisant obstacle à l'exequatur*, Cour de justice des Communautés européennes – 11 mai 2000, Régie nationale des usines Renault SA c. Mexicar SpA et Orazio Formento, *Revue critique de droit international privé*, 2000, s. 497.

25 — Sprawozdanie dotyczące Konwencji z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 1979, C 59, s. 44). Zobacz komentarz do art. 27 ust. 1 konwencji: „[m]ożna odmówić uznania, jeżeli jest ono sprzeczne z porządkiem publicznym państwa, w którym wystąpiono o uznanie. Zdaniem komisji sprawozdawczej klauzula ta może być powoływana wyłącznie w wyjątkowych przypadkach”.

26 — W przedmiocie „złagodzonego skutku” zob.: H. Gaudemet-Tallon, *Compétence et exécution des jugements en Europe. Règlement n° 44/2001. Conventions de Bruxelles et de Lugano*, 4ème édition, L.G.D.J. 2010, s. 412; S. Francq, Article 34, w: *Brussels I Regulation*, U. Magnus, P. Mankowski (red.), s. 554–600 (s. 566).

27 — Co zostało już od początku zawarte w konwencji brukselskiej. Zobacz podobnie S. Francq, op.cit., s. 566.

28 — Wniosek dotyczący rozporządzenia Rady (WE) w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych, [COM(1999) 348 wersja ostateczna]. Przy okazji rewizji rozporządzenia nr 44/2001 Komisja zaproponowała zniesienie procedury exequatur oraz klauzulę porządku publicznego jako podstawę odmowy wykonania orzeczenia. Propozycja ta nie została jednak przyjęta. Wprawdzie system wykonywania orzeczeń został uproszczony, jednak klauzula porządku publicznego pozostała niezmienną. Zobacz w tym względzie wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych [COM(2010) 748 wersja ostateczna], a także art. 45 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. L 351, s. 1).

29 — Zobacz wyroki: Krombach (EU:C:2000:164, pkt 36); Renault (EU:C:2000:225, pkt 29); Apostolides (EU:C:2009:271, pkt 58); flyLAL-Lithuanian Airlines (EU:C:2014:2319, pkt 48).

z oczywistego naruszenia normy prawnej uważanej za zasadniczą dla porządku prawnego państwa, w którym wniesiono o uznanie, lub prawa uznanego za podstawowe w tym porządku prawnym³⁰. Do sądu krajowego należy bowiem zapewnienie z taką samą skutecznością ochrony praw gwarantowanych w krajowym porządku prawnym i praw gwarantowanych w porządku prawnym Unii³¹.

3. Ocena prawna

a) W przedmiocie naruszenia normy prawnej uważanej za zasadniczą, prawa uznanego za podstawowe lub podstawowej zasady prawa Unii

45. Jak wynika z pkt 33 niniejszej opinii, w sprawie będącej przedmiotem sporu w postępowaniu głównym sąd odsyłający wskazuje wyłącznie na naruszenie przez sąd państwa pochodzenia art. 5 dyrektywy 89/104.

46. W tym względzie rząd niemiecki i Komisja podkreślają, że jest mało zrozumiałe, w jaki sposób naruszenie art. 5 dyrektywy 89/104 zarzucane Sofijski gradski syd w kontekście wydanego przez ten sąd wyroku z dnia 11 stycznia 2010 r. mogłoby być uznane za naruszenie podstawowej zasady prawa Unii.

47. Podzielam ten pogląd.

48. Pragnę przede wszystkim zauważyć, że porządek publiczny w rozumieniu art. 34 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 należy oceniać *in concreto*, to znaczy z uwzględnieniem wagi skutków uznania danego orzeczenia. Z tego powodu należy wziąć pod uwagę również związek między sprawą będącą przedmiotem sporu w postępowaniu głównym a porządkiem prawnym państwa, w którym wystąpiono o uznanie³².

49. W niniejszym przypadku, jak już wskazałem w moich uwagach wstępnych, o ile stwierdzenie zawarte w postanowieniu odsyłającym – zgodnie z którym rozstrzygające zagadnienie prawne orzeczenie Wyrchowen kasacionen syd z dnia 15 czerwca 2009 r. jest sprzeczne z prawem Unii – nie jest prawidłowe, o tyle w świetle uwag poczynionych przez Komisję w tym względzie nie można wykluczyć, że Sofijski gradski syd niewłaściwie zastosował to orzeczenie.

50. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału, sąd państwa członkowskiego wykonania nie może jednakże, nie powodując podważania celu rozporządzenia nr 44/2001, odmówić uznania orzeczenia pochodzącego z innego państwa członkowskiego tylko dlatego, że jego zdaniem w orzeczeniu tym prawo krajowe lub prawo Unii zostało niewłaściwie zastosowane³³.

51. Wyjątkowy charakter powołania się na porządek publiczny skłania mnie do uznania, że zasadniczo ewentualny błąd co do prawa, taki jak będący przedmiotem sporu w postępowaniu głównym, nie może być jako taki traktowany jako naruszenie porządku publicznego ani też usprawiedliwiać odmowy uznania³⁴ orzeczenia wydanego przez Sofijski gradski syd. Po pierwsze bowiem, odmowa jego uznania

30 — Wyroki: Renault (EU:C:2000:225, pkt 30); Gambazzi (EU:C:2009:219, pkt 27); Apostolides (EU:C:2009:271, pkt 59); flyLAL-Lithuanian Airlines (EU:C:2014:2319, pkt 49). Może to się odnosić do porządku publicznego w ujęciu zarówno proceduralnym, jak i merytorycznym, jednak powoływanie się na tę klauzulę powinno pozostawać wyjątkowe. Zobacz podobnie H. Gaudemet-Tallon, *op.cit.*, s. 424.

31 — Wyrok Renault (EU:C:2000:225, pkt 32).

32 — Zobacz S. Francq, *op.cit.*, s. 566; J.C. Moitinho de Almeida, *Refus de la reconnaissance ou de l'exécution des jugements étrangers: l'ordre public*, w: *L'Europe des droits fondamentaux*, Sous la direction de Luc Weitzel, Paris, A. Pedone 2013, s. 153–164 (s. 155).

33 — Wyroki: Renault (EU:C:2000:225, pkt 33); Apostolides (EU:C:2009:271, pkt 60).

34 — Według rzecznika generalnego S. Albera wadliwe wyroki mogą być wydawane nawet w państwie, w którym wystąpiono o uznanie, i mogą stać się tam prawomocne. Innymi słowy, powinny być one stosowane pomimo błędów, którymi są obarczone. Uznanie takich zagranicznych orzeczeń nie może zatem samo w sobie naruszać porządku publicznego państwa, w którym wniesiono o uznanie. Zobacz opinia rzecznika generalnego S. Albera w sprawie Renault (EU:C:1999:325, pkt 66).

nie spełnia kryteriów wskazanych w orzecznictwie Trybunału przywołanym w pkt 44 niniejszej opinii. Podstawa dla odmowy uznania zachodzi wtedy, gdy skutki uznania orzeczenia będą sprzeczne z porządkiem publicznym państwa, w którym wystąpiono o uznanie³⁵, co odnosi się zarówno do prawa krajowego, jak i do prawa Unii, a skutki te muszą być istotne, to znaczy stanowić oczywiste naruszenie normy prawnej uważanej za *zasadniczą* dla porządku prawnego państwa, w którym wystąpiono o uznanie, lub prawa uznanego za *podstawowe* w tym porządku prawnym³⁶. Po drugie, uznanie orzeczenia Sofijski gradski syd nie narusza w *nieakceptowanym stopniu* porządku prawnego państwa, w którym wystąpiono o uznanie, jako że nie narusza ono żadnej z *zasad podstawowych*. Zajęcie odmiennego stanowiska oznaczałoby, jak zauważyła Komisja, ponowne wprowadzenie kontroli zakazanej przez art. 36 i art. 45 rozporządzenia nr 44/2001. Rozstrzygnięcie takie prowadziłoby również zdaniem Komisji z jednej strony do zakwestionowania wzajemnego zaufania do wymiaru sprawiedliwości w ramach Unii, na którym opiera się system uznawania i wykonywania orzeczeń przewidziany w rozporządzeniu nr 44/2001, a z drugiej strony do osłabienia skuteczności i sprawnego uznawania oraz wykonywania orzeczeń sądowych.

52. Co prawda nie można wykluczyć, że w następstwie takiego błędu uznanie orzeczenia będzie naruszało w sposób oczywisty zasadnicze normy prawne lub podstawowe zasady, w tym porządku prawnego Unii. Należy wręcz podkreślić, że stwierdzenie naruszenia takich norm lub zasad porządku publicznego Unii jest konieczne³⁷. Tymczasem, podobnie jak Komisja, nie jestem nawet przekonany, że w sprawie będącej przedmiotem sporu w postępowaniu głównym niewłaściwe zastosowanie lub błędna wykładnia przepisu dyrektywy wprowadzającej minimalną harmonizację oraz mającej na celu zbliżenie ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do znaków towarowych, jednocześnie pozostawiającej tym państwom stosunkowo dużą swobodę na dokonanie jej transpozycji³⁸, mogą zostać uznane za stanowiące naruszenie zasadniczych norm prawnych lub podstawowych zasad³⁹.

53. Odpowiedź udzielona przez Trybunał w wyroku *Eco Swiss*⁴⁰, dotyczącym wykonalności orzeczenia arbitrażowego, nie zmienia tej oceny. W wyroku tym Trybunał orzekł bowiem, że art. 101 TFUE stanowi podstawowy przepis niezbędny do realizacji zadań powierzonych Unii, a w szczególności do funkcjonowania rynku wewnętrznego⁴¹. W związku z powyższym Trybunał stwierdził, że ten przepis prawa Unii stanowi przepis związany z ochroną porządku publicznego w rozumieniu Konwencji o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych, sporządzonej w Nowym Jorku w dniu 10 czerwca 1958 r.⁴², co nie ma miejsca w przypadku art. 5 dyrektywy 89/104 w rozumieniu art. 34 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001.

54. Brak znaczenia tego wyroku dla sporu będącego przedmiotem postępowania głównego wynika ponadto z szeregu innych różnic. Po pierwsze, art. 34 pkt 1 zezwala na odmowę uznania nie orzeczenia arbitrażowego, lecz wyłącznie orzeczenia sądowego wydanego w innym państwie członkowskim. Tymczasem orzeczenia sądów krajowych korzystają z domniemania zgodności z prawem. To domniemanie zgodności z prawem uzasadnia zastosowanie przez Trybunał kryterium porządku publicznego w odniesieniu do orzeczeń sądowych w mniej rygorystyczny sposób niż w odniesieniu do

35 — Sprawozdanie Jenarda, s. 44.

36 — Wyroki: *Renault* (EU:C:2000:225, pkt 30); *Apostolides* (EU:C:2009:271, pkt 59). W tym względzie, zgodnie z doktryną, jeżeli sąd państwa pochodzenia błędnie zastosowałby prawo krajowe sprzeczne z prawem Unii, to naruszyłby tym samym przepis materialny prawa Unii, mający, w zależności od przypadku, większe lub mniejsze znaczenie, a przede wszystkim naruszyłby podstawową zasadę prawa Unii, a mianowicie zasadę pierwszeństwa prawa Unii w stosunku do prawa krajowego. Zobacz H. Gaudemet-Tallon, op.cit., s. 497.

37 — Zobacz analogicznie opinia rzecznika generalnego S. Albera w sprawie *Renault* (EU:C:1999:325, pkt 67).

38 — Zobacz motywy od trzeciego do piątego dyrektywy 89/104.

39 — Ponadto, zgodnie z przeważającą opinią doktryny, w sprawach objętych rozporządzeniem nr 44/2001 rzadko zdarza się, by w wyniku wydania orzeczenia w jednym państwie członkowskim Unii został naruszony porządek publiczny innego państwa członkowskiego. W odniesieniu do „spraw cywilnych i handlowych” podstawowe koncepcje, które obowiązują w różnych państwach członkowskich, wywodzą się z tych samych wiodących nurtów i nie stanowią zagrożenia dla porządku publicznego, tak jak ma to miejsce w szczególności w prawie rodzinnym. Zobacz w tym względzie H. Gaudemet-Tallon, op.cit., s. 414.

40 — Wyrok EU:C:1999:269.

41 — Punkt 36.

42 — *Recueil des traités des Nations unies*, vol. 330, s. 3. Zobacz wyrok *Eco Swiss* (EU:C:1999:269, pkt 39).

orzeczeń arbitrażowych. Po drugie, orzeczenia wydane przez sądy państw członkowskich podlegają systemowi ochrony sądowej ustanowionemu przez prawo Unii, a w szczególności mechanizmowi odesłania prejudycjalnego, co nie ma miejsca w przypadku orzeczeń arbitrażowych⁴³. Trybunał podkreślił w tym względzie, że ustanowiony w drodze umowy sąd arbitrażowy nie jest „sądem państwa członkowskiego” w rozumieniu art. 267 TFUE, ponieważ arbitrzy, w odróżnieniu od sądów krajowych, nie mogą zwrócić się do Trybunału w trybie prejudycjalnym z wnioskiem o rozpatrzenie pytania w sprawie wykładni prawa Unii⁴⁴. W istocie wzajemne zaufanie państw członkowskich w odniesieniu do wydanych w nich orzeczeń sądowych oraz system ochrony sądowej ustanowiony przez prawo Unii to główne powody, dla których w sprawie *Eco Swiss*, z jednej strony, oraz w sprawie *Renault*, z drugiej strony, przyjęto odmienne rozstrzygnięcia⁴⁵. Ponadto należy przypomnieć, że prawo Unii zobowiązuje państwa członkowskie do naprawienia każdej szkody wyrządzonej jednostkom wskutek naruszenia prawa Unii przypisywanego tym państwom również wtedy, gdy szkoda ta wynika z orzeczenia sądu orzekającego w ostatniej instancji⁴⁶. W ramach tej odpowiedzialności państwa istnieje ponadto możliwość wniesienia w trybie art. 258 TFUE skargi o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego.

b) W przedmiocie naruszenia zasady lojalnej współpracy

55. *Diageo Brands* podnosi naruszenie, zarówno przez Sofijski gradski syd, jak i przez Wyrchowen kasacionen syd, obowiązku zwrócenia się do Trybunału z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.

56. Po pierwsze, co się tyczy obowiązku wystąpienia z pytaniem prejudycjalnym przez Sofijski gradski syd, pragnę przypomnieć, iż Trybunał orzekł już, że system ustanowiony na mocy art. 267 TFUE w celu zapewnienia spójności wykładni prawa Unii w państwach członkowskich ustanawia bezpośrednią współpracę między Trybunałem a sądami krajowymi⁴⁷.

57. W związku z tym odesłanie prejudycjalne opiera się na dialogu pomiędzy sądami, którego podjęcie zależy wyłącznie od dokonanej przez sąd krajowy oceny, czy wystąpienie z wnioskiem o wydanie orzeczenia prejudycjalnego jest zasadne i konieczne⁴⁸. W związku z powyższym, jeżeli nie istnieje żaden środek zaskarżenia wyroku sądu krajowego, to sąd ten jest co do zasady zobowiązany wystąpić do Trybunału zgodnie z art. 267 akapit trzeci TFUE, w sytuacji gdy podniesiona została przed nim kwestia dotycząca wykładni Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej⁴⁹.

58. W sprawie będącej przedmiotem postępowania głównego trudno jest zarzucić oczywiste naruszenie przez sąd państwa pochodzenia obowiązku wystąpienia z pytaniem prejudycjalnym. Sofijski gradski syd jest bowiem sądem pierwszej instancji, którego wyrok mógł zostać zaskarżony w drodze apelacji, a nawet kasacji do bułgarskiego sądu najwyższego. W konsekwencji, zgodnie z art. 267 akapit drugi TFUE, nie miał on obowiązku wystąpienia z pytaniem prejudycjalnym⁵⁰.

43 — Zobacz S. Francq, op.cit., s. 570.

44 — Wyrok EU:C:1999:269, pkt 34, 40.

45 — Zobacz podobnie S. Francq, op.cit., s. 571.

46 — Wyrok Köbler (C-224/01, EU:C:2003:513, pkt 50).

47 — Wyroki: *Cartesio* (C-210/06, EU:C:2008:723, pkt 90); *Kelly* (C-104/10, EU:C:2011:506, pkt 6); *Consiglio nazionale dei geologi i Autorità garante della concorrenza e del mercato* (C-136/12, EU:C:2013:489, pkt 28).

48 — Wyroki: *Cartesio* (EU:C:2008:723, pkt 91); *Kelly* (EU:C:2011:506, pkt 63).

49 — Zobacz wyroki: *Parfums Christian Dior* (C-337/95, EU:C:1997:517, pkt 26); a także *Consiglio nazionale dei geologi et Autorità garante della concorrenza e del mercato* (EU:C:2013:489, pkt 25).

50 — Pragnę również zauważyć, że z akt sprawy, którymi dysponuje Trybunał, nie wynika, czy kwestia wykładni art. 5 dyrektywy 89/104 została podniesiona przed Wyrchowen kasacionen syd.

59. Po drugie, co się tyczy rozstrzygającego zagadnienie prawne orzeczenia Wyrchowen kasacionen syd z dnia 15 czerwca 2009 r., stanowiącego podstawę dla orzeczenia Sofijski gradski syd z dnia 11 stycznia 2010 r., ograniczę się do stwierdzenia, że spór w postępowaniu głównym dotyczy wyłącznie uznania orzeczenia Sofijski gradski syd z dnia 11 stycznia 2010 r.

c) W przedmiocie braku wyczerpania środków odwoławczych

60. Jak wynika z postanowienia odsyłającego, w postępowaniu dotyczącym Diageo Brands spółka ta nie wyczerpała przyznanych jej w prawie krajowym środków odwoławczych. W tym względzie podnosi ona, że wniesienie środka odwoławczego dostępnego przed sądami bułgarskimi było bezcelowe, ponieważ nie doprowadziłoby to do wydania przez te sądy innego rozstrzygnięcia.

61. Powyższy argument mnie nie przekonuje.

62. W pkt 50 niniejszej opinii zostało przypomniane, że sam błąd w stosowaniu prawa krajowego lub prawa Unii nie może usprawiedliwić odmowy uznania na podstawie art. 34 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001⁵¹. Trybunał stwierdził, że w takich przypadkach system środków odwoławczych stosowany w każdym państwie członkowskim uzupełniony mechanizmem odesłania prejudycjalnego z art. 267 TFUE stanowi dla jednostek wystarczające zabezpieczenie⁵².

63. W odniesieniu do środków odwoławczych ustanowionych na szczeblu krajowym, art. 34 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 nie wymaga wprost wyczerpania środków odwoławczych w państwie członkowskim pochodzenia. Komisja zauważa jednak, iż rozporządzenie nr 44/2001 opiera się na podstawowym założeniu, że czynności podjęte w ramach postępowania co do istoty sprawy, w tym usuwanie błędów merytorycznych, powinny być skoncentrowane w państwie członkowskim pochodzenia⁵³.

64. Zgadzam się oczywiście z tym stanowiskiem. W istocie wyjątkowy charakter klauzuli porządku publicznego opiera się również na uznaniu, że strony powinny wykorzystać wszystkie środki odwoławcze przewidziane w prawie krajowym państwa członkowskiego pochodzenia w celu skorygowania błędów co do prawa. Co prawda art. 34 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 nie wymaga wyczerpania środków odwoławczych w państwie członkowskim pochodzenia, niemniej jednak należy uznać co do zasady, jeśli oczywiście nie zaistnieją wyjątkowe okoliczności utrudniające lub uniemożliwiające skorzystanie ze środków odwoławczych w państwie członkowskim pochodzenia, że strony procesowe powinny wykorzystać w tym państwie członkowskim wszystkie dostępne środki odwoławcze, aby uniknąć naruszenia porządku publicznego na wcześniejszym stadium. Jest to tym istotniejsze w sytuacji, gdy zarzucane naruszenie porządku publicznego wynika z naruszenia prawa Unii. Na każdym sądzie państwa członkowskiego spoczywa bowiem obowiązek przestrzegania porządku prawnego Unii⁵⁴.

65. W tym kontekście wydaje mi się, że sens i cel rozporządzenia nr 44/2001 przemawiają za tym, by sąd, w którym wystąpiono o uznanie, wziął pod uwagę fakt, iż osoba, która sprzeciwia się uznaniu orzeczenia wydanego w państwie pochodzenia, nie wykorzystwała środków odwoławczych przewidzianych w prawie krajowym⁵⁵. W konsekwencji istnienie w porządku prawnym państwa pochodzenia mechanizmów ubiegania się o naprawienie naruszeń prawa Unii przez sąd krajowy musi być z pewnością uwzględnione przez sąd państwa, w którym wystąpiono o uznanie, w celu dokonania oceny istnienia ewentualnego oczywistego naruszenia porządku publicznego tego państwa

51 — Wyroki: Renault (EU:C:2000:225, pkt 33); Apostolides (EU:C:2009:271, pkt 60).

52 — Wyrok Renault (EU:C:2000:225, pkt 33).

53 — W tym względzie zob. w szczególności art. 46 rozporządzenia nr 44/2001.

54 — Zobacz M. Fallon, *op.cit.*, s. 255.

55 — S. Francq, *op.cit.*, s. 567, 568.

uzasadniającego odmowę uznania orzeczenia w ramach rozporządzenia nr 44/2001⁵⁶. Musi to jednak następować za każdym razem stosownie do konkretnych okoliczności danego przypadku⁵⁷. Jak wspomniano w pkt 39 niniejszej opinii, jeśli sporne naruszenie dotyczy porządku publicznego Unii, w odróżnieniu od krajowego porządku publicznego, to obowiązek uwzględnienia tego naruszenia we wszystkich państwach członkowskich wynika z ciężącego na nich obowiązku zapewnienia właściwego stosowania prawa Unii⁵⁸.

66. W sprawie będącej przedmiotem sporu w postępowaniu głównym, wyczerpanie środków odwoławczych przyznanych przez prawo bułgarskie spółce Diageo Brands umożliwiłoby jej ewentualnie podniesienie przed bułgarskim sądem ostatniej instancji konieczności wystąpienia z pytaniem prejudycjalnym.

67. W każdym razie należy mieć na uwadze, że w przypadku gdyby, po pierwsze, spółka Diageo Brands wyczerpała przysługujące jej środki odwoławcze przed sądami bułgarskimi, i po drugie, sądy wyższej instancji błędnie zastosowały prawo Unii, spółka Diageo Brands miałaby możliwość pociągnięcia państwa bułgarskiego do odpowiedzialności. Zdaniem Komisji, chociaż system ochrony sądowej ustanowiony na podstawie prawa Unii nie może zagwarantować braku wystąpienia ewentualnych błędów, niemniej jednak zapewnia on stronom możliwość uzyskania odszkodowania w przypadku błędnego zastosowania prawa Unii. W tym względzie, jak zostało również przypomniane w pkt 54 niniejszej opinii, Trybunał orzekł, że zasada, zgodnie z którą państwa członkowskie są zobowiązane do naprawienia szkody wyrządzonej jednostkom wskutek naruszenia prawa Unii przypisywanego tym państwom, znajduje zastosowanie również wtedy, gdy naruszenie to wynika z orzeczenia sądu wydanego w ostatniej instancji⁵⁹.

4. Wniosek częściowy

68. W świetle wszystkich powyższych rozważań na pytania pierwsze i drugie należy odpowiedzieć, że art. 34 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że okoliczność, iż orzeczenie wydane w państwie pochodzenia jest sprzeczne z prawem Unii, nie usprawiedliwia sama w sobie nieuznania tego orzeczenia w państwie, w którym wystąpiono o uznanie, z tego powodu, że narusza ono porządek publiczny tego państwa. Zwykły błąd w stosowaniu prawa krajowego lub prawa Unii, taki jak będący przedmiotem sporu w postępowaniu głównym, jeżeli nie stanowi on oczywistego naruszenia zasadniczej normy porządku prawnego państwa, w którym wystąpiono o uznanie, nie może bowiem usprawiedliwiać odmowy uznania na podstawie art. 34 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001.

69. Sąd, w którym wystąpiono o uznanie, dokonując oceny istnienia ewentualnego oczywistego naruszenia porządku publicznego wynikającego z naruszenia podstawowych przepisów prawa Unii, powinien uwzględnić okoliczność, że osoba, która sprzeciwia się uznaniu orzeczenia w państwie, w którym wystąpiono o uznanie, nie wyczerpała przysługujących jej w państwie pochodzenia środków odwoławczych.

56 — Ibidem, s. 573. Zobacz także B. Hess, T. Pfeiffer, P. Schlosser, *The Brussels I. Regulation (EC) No 44/2001*, Beck, München 2008, s. 145: „[...] the control of the foreign judgment should at least be retained when the Member State of origin does not provide for an efficient remedy”.

57 — W szczególności w zależności od tego, czy zainteresowana osoba dysponowała niezbędnymi środkami do skorzystania z prawa do odwołania lub z odpowiedniej pomocy sądowej, czy też nie.

58 — Koncepcja wzajemnego zaufania w ramach Unii oznacza w dziedzinie związanej z wymiarem sprawiedliwości, że sąd państwa pochodzenia zachowuje kontrolę nad przebiegiem i zakończeniem postępowania. Ewentualne nieprawidłowości (proceduralne i merytoryczne) muszą również zostać podniesione przez zainteresowanego przed sądem tego państwa. Zainteresowany nie może opierać się na możliwości podniesienia tych nieprawidłowości przed sądem państwa, w którym wystąpiono o uznanie, gdyż normy w zakresie ochrony sądowej są porównywalne w obu tych państwach. Zobacz P. Grzegorzczak, *Automatyczna wykonalność orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych w Unii Europejskiej – geneza, stan obecny i perspektywy*, w: *Europejskie prawo procesowe cywilne i kolizyjne*, P. Grzegorzczak, K. Weitz (red.), Warszawa 2012, s. 37. Pragnąłbym dodać, że w przypadku naruszenia porządku publicznego Unii wynikającego z niewłaściwego zastosowania prawa Unii należy uznać, iż poziom ochrony jest jednaki we wszystkich państwach członkowskich Unii.

59 — Wyrok Köbler (EU:C:2003:513, pkt 50).

C – W przedmiocie pytania trzeciego

70. Poprzez swoje trzecie pytanie prejudycjalne sąd odsyłający zmierza w istocie do ustalenia, czy koszty sądowe związane z postępowaniem głównym wszczętym w państwie członkowskim w przedmiocie żądania odszkodowania z tytułu szkody spowodowanej zajęciem, w trakcie którego została podniesiona kwestia uznania orzeczenia sądu innego państwa członkowskiego w ramach sporu mającego na celu egzekwowanie prawa własności intelektualnej, są objęte zakresem art. 14 dyrektywy 2004/48.

71. Dyrektywa 2004/48, zgodnie z brzmieniem jej art. 1, dotyczy środków, procedur i środków naprawczych niezbędnych do egzekwowania praw własności intelektualnej. Ponadto art. 2 ust. 1 tej dyrektywy stanowi, że środki, procedury i środki naprawcze stosuje się, zgodnie z art. 3 wspomnianej dyrektywy, do wszelkich naruszeń praw własności intelektualnej określonych w szczególności w prawie wewnętrznym zainteresowanego państwa członkowskiego. Ogólnym celem dyrektywy 2004/48 jest zatem zbliżenie systemów prawnych w celu zapewnienia wysokiego, równoważnego i jednakowego poziomu bezpieczeństwa na rynku wewnętrznym⁶⁰.

72. Dyrektywa 2004/48 nie służy uregulowaniu wszystkich aspektów związanych z prawami własności intelektualnej, lecz jedynie tych, które są nierozłącznie związane, po pierwsze, z egzekwowaniem tych praw, a po drugie, z ich naruszaniem, ponieważ ustanawia ona skuteczne środki prawne służące zapobieganiu naruszeniom, ich zaprzestaniu lub zadośćuczynieniu za każde naruszenie istniejącego prawa własności intelektualnej⁶¹.

73. W tym względzie roszczenia o odszkodowanie są ściśle związane z postępowaniami mającymi na celu zapewnienie ochrony praw własności intelektualnej. I tak, art. 7 dyrektywy 2004/48 przewiduje, po pierwsze, środki umożliwiające zajęcie towarów, co do których istnieje podejrzenie, że naruszają prawa własności intelektualnej⁶². Po drugie, art. 9 ust. 7 tej dyrektywy przewiduje środki umożliwiające wytoczenie powództwa o odszkodowanie z tytułu szkody spowodowanej nieuzasadnionym zajęciem. Zdaniem Komisji środki te stanowią zabezpieczenie, jakie ustawodawca uznał za niezbędne, przewidując w zamian za to szybkie i skuteczne środki tymczasowe⁶³.

74. Co się tyczy art. 14 dyrektywy 2004/48, Trybunał uznał, że przepis ten ma na celu wzmocnienie poziomu ochrony własności intelektualnej poprzez zapobieżenie temu, by strona poszkodowana nie była zniechęcana do wszczęcia postępowania sądowego mającego na celu ochronę jej praw⁶⁴.

75. Uważam, podobnie jak Komisja, że szerokie i ogólne sformułowanie art. 14 dyrektywy 2004/48, który odnosi się do „strony wygrywającej” oraz „strony przegrywającej”, nie określając rodzaju postępowania, o jakie chodzi w tej dyrektywie, pozwala uznać, że przepis ten stosuje się w przypadku strony przegrywającej, która nie była uprawniona z tytułu prawa własności intelektualnej, lecz co do której istnieje podejrzenie, iż dopuściła się naruszenia takiego prawa.

76. W świetle wszystkich powyższych rozważań na pytanie trzecie należy odpowiedzieć, że koszty sądowe związane z postępowaniem głównym wszczętym w Niderlandach w przedmiocie żądania odszkodowania z tytułu szkody spowodowanej zajęciem, w trakcie którego została podniesiona kwestia uznania orzeczenia sądu innego państwa członkowskiego w ramach sporu mającego na celu egzekwowanie prawa własności intelektualnej, są objęte zakresem art. 14 dyrektywy 2004/48.

60 — Zobacz motywy 10 i 11 dyrektywy 2004/48.

61 — Wyrok Bericap Záródástechnikai (C-180/11, EU:C:2012:717, pkt 75).

62 — Artykuł 7 ust. 4 dyrektywy 2004/48 precyzuje, że „jeśli stwierdzono brak naruszenia prawa własności intelektualnej lub groźby jego naruszenia, na żądanie pozwanego organy sądowe mają prawo nakazać wnioskodawcy wypłacenie pozwanemu stosownego odszkodowania za wszelkie szkody spowodowane przez te środki”.

63 — Artykuł 7 ust. 1 dyrektywy 2004/48.

64 — Wyrok Realchemie Nederland (EU:C:2011:668, pkt 48).

V – Wnioski

77. W świetle całokształtu powyższych rozważań proponuję udzielić następujących odpowiedzi na pytania prejudycjalne zadane przez Hoge Raad der Nederlanden:

- 1) Artykuł 34 pkt 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych należy interpretować w ten sposób, że okoliczność, iż orzeczenie wydane w państwie pochodzenia jest sprzeczne z prawem Unii Europejskiej, nie usprawiedliwia sama w sobie nieuznania tego orzeczenia w państwie, w którym wystąpiono o uznanie, z tego powodu, że narusza ono porządek publiczny tego państwa. Zwykły błąd w stosowaniu prawa krajowego lub prawa Unii, taki jak będący przedmiotem sporu w postępowaniu głównym, jeżeli nie stanowi on oczywistego naruszenia zasadniczej normy porządku prawnego państwa, w którym wystąpiono o uznanie, nie może bowiem usprawiedliwiać odmowy uznania na podstawie art. 34 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001. Sąd, w którym wystąpiono o uznanie, dokonując oceny istnienia ewentualnego oczywistego naruszenia porządku publicznego wynikającego z naruszenia podstawowych przepisów prawa Unii, powinien uwzględnić okoliczność, że osoba, która sprzeciwia się uznaniu orzeczenia w państwie, w którym wystąpiono o uznanie, nie wyczerpała przysługujących jej w państwie pochodzenia środków odwoławczych.
- 2) Koszty sądowe związane z postępowaniem głównym wszczętym w państwie członkowskim w przedmiocie żądania odszkodowania z tytułu szkody spowodowanej zajęciem, w trakcie którego została podniesiona kwestia uznania orzeczenia sądu innego państwa członkowskiego w ramach sporu mającego na celu egzekwowanie prawa własności intelektualnej, są objęte zakresem art. 14 dyrektywy 2004/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej.